

გოდერძი თევდორაძე

დანაშაულის მეტაფიზიკური მახასიათებლები

დანაშაული, სამწუხაროდ, საზოგადოების არსებობისა და ცხოვრების მუდმივად თანმდევი პროცესია. დანაშაული და სასჯელი არა უბრალოდ მოვლენა და მოვლენის შეფასებაა, არამედ იგი საზოგადოების ცხოვრების მანკიერი, მაგრამ განუყოფელი და ფილოსოფიური პროცესია. მისი განმარტების მრავალფეროვნებაც განპირობებულია იმით, რომ იგი მეცნიერების სხვადასხვა დარგის კვლევის საგანს წარმოადგენს. ესენია: ზოგადად ფილოსოფია, სამართლის ფილოსოფია, სოციოლოგია, სოციალური ფსიქოლოგია, კრიმინოლოგია, ეთიკა და ანთროპოლოგია. თითოეულ მათგანს დანაშაულის ახსნის საკუთარი მიდგომა გააჩნია. კონკრეტულ შემთხვევაში ჩვენს მიზანს წარმოადგენს ამ საკითხის განხილვა მეტაფიზიკური და სოციოლოგიური თვალთახედვით.

სოციოლოგთა განმარტებით, დანაშაული შეიძლება იყოს ადამიანის არასრულფასოვანი მიდგომა საზოგადოებისადმი, რომელსაც არ შეუძლია მონახოს ცივილური ფორმა სხვა ადამიანებთან მიმართებაში.

ეთიკის პოზიციით კი ეს არის ბოროტება, რომელიც მომდინარეობს კონკრეტული ადამიანისგან, ინდივიდისგან და მიმართულია სხვა ადამიანის ან საზოგადოების მიმართ. დანაშაულის ამ კუთხით განსაზღვრება მოცემულია კანტის საყოველთაოდ ცნობილ ეთიკის თეორიაში.

დანაშაულის ფილოსოფიის საგანს კი წარმოადგენს დამნაშავის არა მხოლოდ ემპირიული ქმედება, დანაშაულებათა სოციალური და ბუნებრივი მიზეზები, არამედ მათი მიზეზთა მიზეზიც, ანუ თავდაპირველი მიზეზი. ფილოსოფიას, როგორც მეტაფიზიკას, პირველ რიგში, აინტერესებს სამყაროს ყოფიერების ტრანსცენდენტული, ონტოლოგიური პირველსაწყისი, რომელიც განაპირობებს კრიმინალური ქმედებების არსებობას. დანაშაულებათა პირველმიზეზთა ძიებაში ფილოსოფია შორს სცდება სოციალურ და ბუნებრივ სამყაროთა საზღვრებს და იწყებს მეტაფიზიკური ხასიათის თეორიების აგებას.

საზოგადოების ცხოვრების ეს სფერო ანტიკური ხანიდან იპყრობდა მოაზროვნეთა ყურადღებას. პლატონი დანაშაულის ფილოსოფიას ეხება თავის ცნობილ დიალოგში “სახელმწიფო“, ხოლო არისტოტელე მის კლასიფიკაციას იძლევა ნაშრომში “პოლიტიკა“. ისინი დანაშაულს განიხილავენ მისი სიმძიმის მიხედვით, სადაც პირველ ადგილზე აყენებენ ღმერთისა და სახელმწიფოს წინაშე ჩადენილ ბოროტებას. საზოგადოებრივი ცხოვრების ეს ფენომენი მრავლად გვხვდება ასევე ძველბერძნულ ტრაგედიებში, სადაც მთავარი ყურადღება სწორედ ადამიანზეა გადატანილი (ესქილე, სოფოკლე, ევრიპიდე და სხვა).

არ შეიძლება არ ვახსენოთ ფილოსოფიურად მოაზროვნე დიდი რუსი მწერალი დოსტოევსკის რომანები: “დანაშაული და სასჯელი“, “ქმები კარამაზოვები“ და სხვა, სადაც ავტორის მსოფლმხედველობა მიმართულია კრიმინალური ცნობიერებისა და გონების წინააღმდეგ. დოსტოევსკისთვის, ისევე

როგორც ბევრი სხვა მოაზროვნისათვის, ქრისტიანული რელიგია და მორალი წარმოადგენს უმაღლეს ზნეობრივ განხორციელებას.

დანაშაულის ფილოსოფიით იყვნენ ასევე დაინტერესებულნი: ჟან-ჟაკ რუსო, შოპენჰაუერი, ნიცშე, ფროიდი, კანტი, ბერდიაევი, იასპერსი და სხვები. როდესაც ამ საკითხს მეტაფიზიკური მხრიდან განვიხილავთ, აუცილებლად შევამჩნევთ გადაკვეთის წერტილებს რელიგიასთან.

კლასიკური ფილოსოფიისათვის დანაშაულის სიღრმისეული საფუძვლები ახსნა ძირითადად ნიშნავდა სწრაფვას უზენაესი განგების შეცნობისაკენ, რომელმაც ყოფიერებასთან ერთად არაყოფიერებაც დაამკვიდრა, სიცოცხლის გვერდით — სიკვდილიც, სიკეთესთან — ბოროტებაც, გმირობის გვერდით — დანაშაულიც. ზოგადად ბოროტებისა და კერძოდ დანაშაულის ტრანსცენდენტული საფუძვლების არსებობის ვარაუდები და მეტაფიზიკურად არგუმენტირებული მტკიცებულებები იმას ნიშნავდა, რომ ბოროტების მოსპობა ჩვეულებრივი ადამიანის შესაძლებლობებს აღემატება. სწორედ აქედან მომდინარეობს რელიგიურად მოაზროვნე ადამიანებისათვის დამახასიათებელი დარწმუნებულობა იმაში, რომ რაიმეს რადიკალურად შეცვლა სამყაროში, სადაც ბოროტებისათვის, დანაშაულისათვის თავიდანვეა ადგილი გამოყოფილი, სამწუხაროდ, შეუძლებელია. ჩვენ მხოლოდ ის შეგვიძლია, რომ გარკვეული ვარაუდები ავაგოთ და მცდელობების იმედი გვქონდეს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ადამიანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთა მიზეზები შორს ცდება იმ სფეროთა საზღვრებს, რომლებიც მისაწვდომია ადამიანის გონებისა და ცნობიერების აღქმა-გაგებისათვის.

მეტაფიზიკური მიდგომა გულისხმობს, რომ დანაშაულებებში, მათს საფუძვლებში, მიზეზებში, ყოველთვის არის რაღაც, რაც არ ექვემდებარება განსჯით ანალიზს. იგი ადამიანური გონებისა და აზრებისათვის მიუწვდომელია.

დანაშაულის მეტაფიზიკური მოდელი ასევე გარდაუვლად აყენებს საკითხს ადამიანის თავისუფლების შესახებ. ამ შემთხვევაში თავისუფლებას შეიძლება შევხედოთ, როგორც ადამიანის შესაძლებლობასა და უფლებას განახორციელოს საკუთარი დანიშნულება. სწორედ თავისუფალი ნება უზიძვებს ადამიანს ქმედებისაკენ. იგი თვლის, რომ თავის არჩევანში აბსოლუტურად თავისუფალია და შეუძლია დამოუკიდებლად მიიღოს ნებისმიერი გადაწყვეტილება.

დანაშაულის ჩადენის მიზეზების განხილვის, მასთან გამკლავებისა და პრევენციული ზომების შესწავლის დროს საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბდა სხვადასხვა სახის თეორიები:

1. რაციონალური არჩევანის თეორია, როდესაც ხალხი მოქმედებს საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, აფასებს გარკვეულ რისკებს და მოქმედებს მერკანტილური პოლიტიკით.

2. სოციალური მოუწესრიგებლობის თეორია: ფიზიკური და სოციალური გარემოებები არის პიროვნების გადაწყვეტილებაზე ზემოქმედი ფაქტორები. კერძოდ, სამეზობლო ან მეგობართა წრე, რომელშიც აგრესიული სოციალური სტრუქტურა წარმოშობს დანაშაულის მაღალ დონეს.

3. დაძაბულობის თეორია: ბევრ ადამიანს გააჩნია დიდი ამბიციის და მისწრაფებები, მაგრამ არა აქვს შესაბამისი შესაძლებლობები და უნარი. აქედან გამომდინარე, როდესაც ადამიანები ვერ აღწევენ წარმატებას, ვერ

ამართლებენ საზოგადოების მოლოდინს ბეჭითი შრომით, ისინი გამოსავალს პოულობენ კრიმინალში.

4. სოციალური მოძღვრების თეორია: ადამიანებს უჩნდებათ კრიმინალის ჩადენის მოტივაცია სხვა ადამიანებთან ურთიერთობისა და ასოციაციის მეშვეობით, რადგანაც ისინი სარგებლობენ გარკვეულ წრეებში მაღალი ავტორიტეტით, ფლობენ დიდი რაოდენობის ქონებას.

5. სოციალური კონტროლის თეორია: საზოგადოება ინდივიდებს ათავსებს გარკვეულ ჩარჩოებში სხვადასხვა ინსტიტუტების მეშვეობით (სკოლა, სამსახური და სხვა). ეს ხშირად არასწორად აღიქმება, როგორც პირადი თავისუფლების შეზღუდვა და უბიძგებს ადამიანს დანაშაულისაკენ.

დანაშაულის ახსნის მცდელობისას, ასევე იყენებენ ბიოლოგიურ თეორიასაც (ლამბროზო), ისინი ცდილობენ, ბიოლოგიური სპეციფიკითა და მონაცემებით, ახსნა მოუძებნონ ადამიანის მიერ ჩადენილ ბოროტებას, რის წინააღმდეგაც სხვა მოაზროვნეებთან ერთად გამოდის ფრანგი სოციოლოგი გაბრიელ ტერდი. მას სავსებით სამართლიანად მიაჩნია, რომ დანაშაული სოციალური მოვლენაა, რადგანაც საზოგადოება ამ შემთხვევაში მკვეთრად გამომხატულ როლს თამაშობს. ადამიანი დამნაშავედ არ იბადება. ემპირიული მეთოდებით მოექცნათ რაიმე საერთო ბიოლოგიურ მონაცემებში ანთროპოლოგიური ნიშნით უშედეგო აღმოჩნდა.

რადგანაც დანაშაული სოციალური მოვლენაა, მისი დანამიკაც საზოგადოების განვითარებასთან ერთად მიმდინარეობს. სოციოლოგთა მიერ უარყოფილია დანაშაულისადმი ბიოლოგიური მიდრეკილება. ისინი ამ მოვლენას მთლიანად სოციალურ ფაქტორებზე აფუძნებენ.

დანაშაული, როგორც სოციალური მოქმედების კატეგორია მიზანშეწონილია გაიმიჯნოს სამართლებრივი და ანთროპოლოგიური ასპექტებიდან.

დანაშაულის რელიგიურ-ფილოსოფიურ ხედვაში ასევე მოცემულია ბედისწერის საკითხიც, რაც ასევე ახლოსაა რელიგიასთან. ბედი ეს არის არა შემთხვევითი, არამედ მოქმედებათა და ქცევათა ისეთი ერთობლიობა, რომელიც წინასწარ არის განსაზღვრული და პიროვნების როლი მხოლოდ მის აუცილებელ, შეუქცევად შესრულებაში მდგომარეობს. ამ შემთხვევაში გაერთიანებულია ტრანსცენდენტული, ონტოლოგიური და ანთროპოლოგიური ფაქტორები. ეს არის ადამიანის გონებისათვის მიუწვდელი საიდუმლოებით მოცული სამყარო. აქედან გამომდინარე, მთელი სამყაროს ყოფიერება ექვემდებარება მეტაფიზიკურ საწყისებს, საზოგადოების ფიზიკური, სოციალური და სულიერი ცხოვრების ჩათვლით. სწორედ მათი ძალაუფლების ქვეშ მოქცეულ ადამიანებს არ ძალუძთ რაიმეს შეცვლა, შესაძლებელია მხოლოდ გარკვეული სახის ინტერპრეტაცია, რომელიც მიზანზე და საბოლოო შედეგზე გავლენას ვერ ახდენს.

ამდენად, დანაშაულის მეტაფიზიკურ შეხედულებას შეუძლია, დანაშაულს მიანიჭოს სრულიად განსაკუთრებული სახის ნიშნები და მასშტაბები. იგი გამოიყურება, როგორც ყოფიერების ერთ-ერთი ფუნდამენტური პირველსაწყისი. მისი კვლევის აქტუალობას ადასტურების ისიც, რომ სახელმწიფო უძღურია მოავგაროს იგი მხოლოდ იურიდიული კანონებით და ამიტომაც აუცილებლობას წარმოადგენს ამ ფენომენის ღრმა მეცნიერული, ფილოსოფიური გამიკვლევები.

დამოწმებული ლიტერატურა

- ნ. ბერდიაევი, 2007 - ნიკოლოზ ბერდიაევი, ადამიანის ბედი თანამედროვე სამყაროში, თბ., 2007
 ს. დანელია, 1971 - სერგი დანელია, კანტის ცხოვრება და ფილოსოფიური მოღვაწეობა, თბ., 1971.
 ვ. სოლოვიევი, 1990 - Вл.Соловьёв-Сочинения, Т.1 москва, 1990.

GODERDZI TEVDORADZE

ASPECTS OF CRIMINAL PHILOSOPHY

Unfortunately, crime represents eternal and intrinsic process of a society and its existence. Crime and punishment are not simply event and its assessment. Crime is a negative side of a society and represents its inseparable philosophical process. Because the phenomenon of crime is subject of interest for scientists of different fields, the term has a variety of definitions. Those sciences are: philosophy in general, philosophy of law, sociology, social philosophy, criminology, ethics and anthropology. All of them have their own respective approach to the definition of crime. In this case our goal is to define the subject in question in terms of metaphysics and its standpoints.

Sociologists define crime as an inadequate approach of a particular individual to the society, due to his/her inability to find civil form of interaction with the rest of people.

The subject of philosophy of crime represents not only empirical aspect of the criminal activity, social and natural reasons, but also the underlying cause or ground reason. Metaphysical philosophy is primarily interested in transcendental and ontological origins of crime that define it and its existence. Philosophy, in quest of origins of crime, goes beyond social or natural causes and lays foundation for metaphysical theories.

Since the ancient times this field of social life has been a subject of interests among thinkers. Plato talks about philosophy of crime in his fabulous dialogue of "Republic." Aristotle gives classification of the phenomenon in his masterpiece "Politics." When talking about crime one cannot simply ignore one of the greatest Russian thinkers Dostoevski. In his novels: "Crime and Punishment", and "Brothers Karamazovs" and others. In these books the author opposes criminal mindset. Dostoevki, looking through the prism of Christian religion and morality represents a supreme embodiment of moral ethics.

Philosophy of crime is a subject of interest for modern philosophers as well, like: *Jean-Jacques Rousseau, Schopenhauer, Nietzsche, Freud, Kant, Berdyaev, Karl Jaspers* and others.

In the classical philosophy, searching for the comprehensive explanation of the phenomenon implied strive for solving the puzzle and finding the answer of a supreme will or fate. Fate that has called existence together with non-existence, life next to death, good next to evil, feat next to crime into being. In general, speculations on transcendental roots and metaphysical factual arguments on the evil and crime, referred to a point that it is impossible for an ordinary man to eradicate the evil. Religious people determinedly believe that in this world where evil has its own room, unfortunately, there is no possibility for any kind of radical changes. The only thing we can do is just make predictions and rely on attempts.